

אות א – אויפרופעניש (שבת העליה לתורה)

ביומנו של נאמן בית רבי הרה"ח ר' אליהו חיים אלטהויז מופיע התיאור הבא:

"ה"אופריפניעס" בשבת פ' ויצא י"א כסלו הי' ברוב כבוד והדר בביתו של כ"ק שליט"א [הרבי הקודם] . . בראש השלחן ישב כ"ק שליט"א [הרבי הקודם] עם החתן ש"י, וכל הנאספים ישבו בצדדי השלחן בדממה דקה על כוסי יין מלאים וכל אחד ואחד ברכך את רבינו שליט"א ברכת לחיים ברוב אהבה מפנימיות הלב, ובאותה שעה נתברך בברכה עמוקה מכ"ק שליט"א כל אחד ואחד בפרט ג"כ מעומק פנימיות לבבו הטהורה בלב שמח אשר ייטב פנים.

אות ב – ברכות אבות וגדולי ישראל

אלפי ברכות נתברכו החתן והכלה, הן מאלו שנוכחו בשעת החתונה והן מאלה ששיגרו את ברכותיהם בכתב ובעל-פה. בין המברכים היו גדולי ישראל וכמובן קרובי המשפחה. על ברכתו של הרבי הרי"צ ועוד מגדולי ישראל שנכחו בחתונה כותב הרא"ח אלטהויז ביומנו:

"בדרך הילוכם עם החתן, נכנס רבינו הק' [= הרי"צ] שליט"א ביחידות עם החתן להחדר הקטן . . לברכו ברכת אבות לבנים שקודם החופה.

אות ג – גארטל

לפני שצעדו לחופה הסתגר הרבי הרי"צ עם החתן, לאחר שביקש מכל הנוכחים לצאת מהחדר, ולאחר מכן חגר הרבי הרי"צ בעצמו את האבנט לחתן.

לימים קיבל מעמד זה משמעות מיוחדת במינה, הקשורה להעברת שרביט הנשיאות מרבי לרבי: לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר הרי"צ הפצירו החסידים וביקשו מהרבי שליט"א שיאות לקבל על עצמו את עול הנשיאות. הרבי מיאן בכל תוקף וטען שלא שמע על כך מהרבי הרי"צ. באחד הפעמים פנה הרה"ח ר' בערל חסקינד ואמר לרבי: זכורני שלפני חופתכם שהייתי בחדר, כי כולם יצאו ונשארתי בהוראת הרבי וראיתי איך שחגר אתכם באבנט ואמר: דאָס וואָס איך האָב גערעדט היינט אינדערפרי וועגען אוזר ישראל בגבורה – האָב איך דאָס געמיינט [= מה שדיברתי הבוקר בקשר ל"אוזר ישראל בגבורה", לזה התכוונתי]. על דברים אלו לא הגיב הרבי מאומה.

אות ד – דרושי חתונה

חסידים ואנשי מעשה שזכו להשתתף בחתונה ובעיקר אלו שלא זכו לכך – השתוקקו לקבל את דרושי החסידות שנאמרו בזמן נעלה זה. החסידים שהתגוררו בערים ובמדינות רחוקות שנבצרה מהם ההשתתפות בגופם, עמדו מזמן החתונה בצפייה דרוכה לקבל את כתבי הקודש שעל ידם יוכלו להשקיט במעט את הגעגועים העזים לראות פני מלך. ואכן זמן לא רב לאחר החתונה הופיע קונטרס מיוחד בשם "דרושי חתונה" ובו ששה דרושי חסידות.

אות ה – הזמנות

ההזמנות לחתונה היו בהן כמה סוגים, שונים זה מזה הן בצורתם והן בתוכנם, מהן נוסחאות נפוצות ומהן סוגים נוספים שנתגלו רק בשנים האחרונות. כך, שכאשר ננסה למנות את כל הנוסחאות השונות נוכל להגיע ל-13 סוגים!

אות ו – ו' כסלו

באור ליום ב' ו' כסלו, נערכו קישורי התנאים. האירוע התקיים במעמד מצומצם, במעמד יחידי סגולה בלבד. גם הכלה בעצמה ואמה הרבנית לא היו נוכחים במעמד זה משום שהקדימו לנסוע לוורשא, להכין את החתונה.

נוסח שטר התנאים היה ייחודי, שונה מהנוסח בחתונות שתי הבנות האחרות של הרבי הרי"צ וזהה לנוסח שטר התנאים שלו עצמו, והפתיחה היא במילים: "המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית לאלה דברי הברית".

בראש העמוד הוסיף כ"ק אדמו"ר הרי"צ בכתב יד קודשו: "למזל טוב יעלה ויצמח כגן רטוב מצא אשה מצא טוב ויפיק רצון מד' הטוב".

אות ז – זימון

"שמעתי מאבא מארי ז"ל הרה"ח ר' יוחנן גורדון שבעת חתונות כ"ק רבינו כיבד הרבי הרי"צ בברכת המזון את הסבא (אבי אמו) של האדמו"ר ר' יעקב [פרלוב] מנאוואמינסק, הוא האדמו"ר מסוקולוב המפורסם ר' יצחק זעליג מורגנשטרן הי"ד (בן אחר בן להרה"ק ר' מנחם מענדל מקאצק זצ"ל). כשזימן האדמו"ר מסוקולוב אמר בנוסח הזימון: "ברשות אדונו מורנו ורבונו" כלפי הרבי הרי"צ".

אות ח – חתן מאהל

על פי בקשת הרבי הרי"צ, במברק ששיגר מריגא במוצאי שבת קודש, עוד טרם בואו לוורשה, להכין סעודה מיוחדת לתלמידי הישיבה בערב יום החתונה, נערכה סעודה ביום שני בערב, אור ליום ג' י"ד כסלו, בשעה שמונה, באולם הישיבה. סעודה זו קרוייה בשם סעודת ה"חתן מאהל" [= סעודת חתן] שמקורה במנהגי ישראל.

אות ט – טבעת

הטבעת היתה עשויה זהב.

המחותן המקובל הרה"ק רבי לוי יצחק התפלא על הנהגה זו ובמכתב ששיגר לבנו החתן כתב:

"מה שכתבת שהקדושין היו בטבעת של זהב, לפלא אצלי מעט הדבר, הלא מנהג העולם להקפיד בשל כסף דוקא (וכן הוא עפ"י סוד, כמדומה, שהקדושין הוא ע"י חסדים שעליהם מורה ענין כסף, וכמ"ש ואיש כי יקח את חסד הוא, שרומז על יחוד ז"י. ועיין בבה"ז פי אחרי על מאה"ז תאנא אתעברת ה' עילאה כו', ואם כי יש להעמיד עפ"י הסוד ג"כ ענין זהב, עכ"ז אינו מובן לי הדבר). אם לא קשה לך שאול את חותנך בשמי עד"ז, והשיבני".

אות י – יומני החתונה

הדים נרגשים ולבביים לאירועי החתונה, וליחס המיוחד של קהל חסידי חב"ד שבעיני רוחם ראו בחתונה מעמד היסטורי בתולדות חב"ד המבטא ציפיות ותקוות לעתיד, אנו מוצאים בתיאורים שונים של חסידים שניחנו בעט סופר שהעלו את מאורעות החתונה על הכתב.

שלושה מתוך אותם יומני-רישום שנשמרו ונמצאים כיום בידינו מתעדים את החתונה בפרוטרוט ובדייקנות, כל אחד בסגנונו. וזאת, מלבד זיכרונות ואפיזודות שעברו מפה לאוזן במשך השנים. כך נשארו לעד רשמיה של "החתונה" על כל פרטי ודקדוקי.

מבין היומנים והעדויות השונות, תופס מקום חשוב במיוחד, תיאורו מלא התוכן והרגש של החסיד המפורסם ר' אליהו חיים אלטהוויז הי"ד. יומן נוסף המתאר בקצרה את כל מהלך החתונה, הוא בעצם מכתב שנכתב ע"י אחד ממשתתפי החתונה שזהותו לא ידועה לנו. היומן השלישי שגם הוא מהווה תיאור נאמן ואותנטי מאירועי החתונה, הוא יומנו של הרה"ח הנודע ר' שמואל זלמנוב ע"ה, שבאותם ימים היה מתלמידי ישיבת תומכי תמימים בוורשא.

אות כ – כתובה

את הכתובה לא כתבו סמוך לחופה. הרבי מציין באחת השיחות שדבר זה תואם את המבואר בנגלה ששיעבוד הכתובה יכול לחול גם מספר ימים קודם הנישואין. עדי הכתובה היו החסידים רבי בערל משה שמוטקין מוורשא – מחסידי כ"ק אדמו"ר מהר"ש ומנכבדי חסידי חב"ד בפולין, ורבי מענדל קופערשטאק – רב מורה הוראה וחסיד ומקושר בכל לבו לכ"ק אדמו"ר הרי"צ.

אודות בחירת הרב קופרשטוק כעד על שטר הכתובה, מספרת בתו מרת רחל זילטק: "אבא היה מקושר מאד לאדמו"ר הרי"צ ולכן בחר בו הרבי לחתום על הכתובה בחתונת שתי בנותיו – האמצעית והקטנה".

את הכתובה קרא האדמו"ר מראדזין רבי מרדכי יוסף אלעזר. זהו ככל הידוע הכיבוד היחיד שניתן לאישיות אחרת במעמד החופה.

אות ל – ליווי החן (שומר)

בהוראת הרבי הרי"צ נתמנה ר' אליהו חיים אלטהוויז ללוות את החתן מיד עם הגיעו לוורשה ביום שני י"ג כסלו.

בשיחת ב' דראש חודש כסלו תשי"ג סיפר הרבי: "הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהחתן צריך מספר ימים – הוא לא פרט כמה, כי-אם אמר כמה ימים (סתם) – לפני חתונתו לא ללכת לבדו, מצד שמירה. בפרקי דרבי אליעזר כתוב שהחתן לא יהי לבדו, אך משם משמע שהטעם הוא משום כבוד, שזה שייך לאחר החתונה, אך מהרבי שמעתי שהחתן לא יהי לבדו גם ימים אחדים לפני החתונה מצד שמירה".

אות מ – מברקים

לרגל השמחה נתקבלו בוורשה מברקים מכל קצווי תבל, כמו מגרוזיה, יקטרינוסלב, ריגא, ועוד ועוד. המברקים היו של רבנים, אנשי ציבור, חסידים וידידים שלמרות רצונם העז לא היה ביכולתם להשתתף בגופם בשמחת החתונה. בכמה עיתונים אף נקטו במספר משוער של המברקים שהגיעו לוורשה.

בעיתון הוורשאי 'מאָמנט' מופיע הקטע הבא: "עד ליום שלישי בערב הגיעו 1,300 מברקים לערך".

ומן העבר האחר (השולחים מהעיר ריגא), נתקבלה העדות הבאה: הממונה על המברקה בריגא התבטא כי מעולם לא נשלחו מברקים כה רבים בבת אחת, כמו שנשלחו לחתונה.

אות נ – נדוניה

מספר חודשים לפני שנערכה החתונה, החלו ההכנות לקבל משנה תוקף. המחותנים החלו לבוא בקשרי מכתבים בהם דנו על מועד החתונה ועל עניני ממונות הקשורים להוצאות החתונה. במכתב מיום ו' כ"ז סיון תרפ"ח, כתב הרבי הרי"צ למחותנו הגאון הקדוש רבי לוי יצחק:

"... (ב) . . . אנחנו ניתן כמה שתתנו אתם, ואשר אתם תתנו לא פחות מן . . . (ג) דבר מתנות צריכים אתם לתת להכלה תי', ואת זה הנני מבקש אשר יהי' במדתן של משפחת שניאורסאהן הפזרנים . . . (ד) דבר החזקת הזוג שי', אחרי הנישואין למו"ט בשעה טובה ומוצלחת, הנה בזה עלינו להשתתף שנינו כאחד, ולתת חלק כחלק שוה בשוה.

אות ס – סעודת עניים

חתונת הרבי על כל חלקיה התקיימה כיאה לבני מלכים ברוב פאר והדר, כשרחבות בכמות ובאיכות ניכרות בכל הפרטים, ובכלל זה – כל הסעודות המקובלות בשמחת נישואין נעשו מתוך רחבות בלתי רגילה. כך, גם המנהג הידוע לערוך "סעודת עניים" בזמן שמחת נישואין – התקיים פעמיים. מבעוד מועד דאג הרבי הרי"צ לפרסם מודעה בעיתונות על סעודה מיוחדת בה יוכלו כל דיכפין להשתתף.

אות ע – עיתונות

העיתונות הכללית עקבה אחר המאורע ההיסטורי ומיהרה לדווח. אנו מוצאים דיווחים הן בעיתונות הוורשאית והן בעיתונות הריגאית, וכדרכה של עיתונות אף כאן פרטים רבים אינם תואמים את המציאות. העיתונות אף עזרה לחסדים לדעת את השעה המדוייקת בה ייצא הרבי הרי"צ עם פמלייתו מריגא לוורשה. מחגיגת החתונה נדפסו עשרות דיווחים ותיאורים בעיתונים שיצאו לאור בימים ההם.

אות פ – פדיון נפש

ידוע שהשידוך בין הרבי והרבנית כבר עלה במחשבה אצל כ"ק אדמו"ר הרש"ב. כעת לאחר שהדבר בא לידי פועל בחתונה זו הורה הרבי הרי"צ להניח פ"נ באוהל אביו הרבי הרש"ב ולבשרו על כך. בהתוועדות י"ט כסלו עם סעודת שבע ברכות שנערכה בריגא ביקש הרבי ממזכירו הרה"ח ר' יחזקאל ("חאטשע") פייגין לשגר מברק לרוסטוב (הרבי נקב בשמו של האיש אליו יש לשגר את המברק) בנוסח זה:

"להניח פדיון על ציון אבי יעווא זשעלאניע איספאלנענא" [= מומשה משאת נפשו]. מילים אלו אמר הרבי ברוסית, ולכך הוסיף עוד מספר מילים באידיש כשהוא מציין כי ברוסית ייטיב לתרגם וויטנבערג.

אות צ – צדיקים מעולם העליון

בעיצומו של מעמד הקבלת פנים שלפני החופה, טרם פתח הרבי במאמר החסידות הזמין את זקני החתן והכלה אשר בעולם העליון. וכך תיאר זאת ר' אליהו חיים בדרכו:

"דומי ארוכה שררה בכל הבית הגדול הזה, ופתאום נשתנו פניו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, אזיל סומקא ואתי חיורא, וממש דומה למלאך ד' צבאות, מעיניו הטהורות מפיקות ונוצצות ניצוצי אור זכים וצחים ככוכבי בוקר, וד' נתן את פחדו על כל רוב הנאספים, ופחדו ורגזו איש אל רעהו, כי נפלה חרדה על כל העם, אשר אין לתאר.

אות ק – קבלת פנים

את מעמד ה"קבלת פנים" מתאר ר' אלי-חיים אלטהוויז בפרטיות רבה, לפנינו קטעים קצרים:

"במזרח עומד זה השלחן אשר לפני ד' אשר רק החתן המחותנים והצדיקים יבאו בו, בהכסא כבוד העומד באמצע השלחן הזה, נוכח העם, יושב החתן המהולל בפניו הלבן והבהיר, דומה למלך, מלובש במשי, לימינו יושב על כס רם ונשא עטרת תפארת ראשו כ"ק אדמו"ר שליט"א בבגדי שבת בחגורתו ובשטריימל מראשו כתם פז של הוד כבוד קדושת מורינו ורבינו הגדול [= אדמו"ר מהר"ש] נבג"מ זי"ע זצ"ל, ואנחנו המקורבים ביותר, ממש יראנו מהפחד השורר בפניו הטהורים כי קרן אור פניו מהשטריימל הק' הזה. לתאר ולצייר אין ידי מגעת, אבל בטח תזכו ותראו, כי מזמן החתונה, ת"ל אשר הוא לובש את השטריימל הזה בכל שבת ושבת כמו בליובאוויטש, ברוך שהחינו וקיימנו לזמן הזה, והלואי שכל אלו הרוצים לזכות ולראות יזכו ויראו בקרוב ממש.

אות ר – רבנים וגדולי ישראל

רבנים וגדולי ישראל מוורשה וסביבותיה השתתפו בשמחת הנישואין.

אות ש – שדכן

השדכן העיקרי בחתונה המלכותית היה לא אחר מאשר נאמן בית רבי הרה"ח ר' אלי-חיים אלטהוויז

אות ת – תשורה

במהלך סעודת החתונה ציוה הרבי הרי"צ לאחד מתלמידי התמימים, לחלק בשמו, לכל אחד ואחד מהמסובים, תשורה מיוחדת:

גיליון מיוחד שנכפל לשלושה חלקים. מצינו האחד של הגיליון נדפס צילום "תמונת הדרת קודש. גוף כתב יד קדשו של הוד כ"ק אדמו"ר. אדמו"ר אבינו הראשון. רבינו הגדול זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. ומצינו השני, כלפי חוץ, נדפסו שלושה צילומי קטעים קטנים, האחד – הכתוב בלשון הקודש – אף הוא בגווי"ק של אדמו"ר הזקן. השנים האחרים נכתבו ברוסית ע"י אדם אחר.

לגיליון זה צורף גיליון נוסף שנכפל לשנים: עם הסבר על התשורה.

